

Når kortene kommer til kort: Spor eller vildspor?

Kan tre kort fra Danmark-Ekspeditionen medvirke til en bedre forståelse af tragedien i 1907?

Af Jens Erik Schultz

Der spredes ild og farver,
i ødsel pragt ved solens død.
De lette nordlys arver
de skæreste blandt farver
– men intet af dens glød ...

af Johannes Lindhards dagbog
Hagens Ø den 29.10. 1907

Uløste gåder appellerer til fantasi og forskertrang. De begivenheder, der knytter sig til det tragiske endeligt for Mylius-Erichsen, Høeg Hagen og Jørgen Brønlund i 1907 (slædehold 1) danner ingen undtagelse. Risikoen for mytedannelse er nærliggende. Navnlig de senere år har en stigende interesse manifesteret sig i bøger, artikler og ekspeditioner med det formål at klarlægge de tre omkomnes færden, hidtil med meget sparsom konkret resultat, idet det eneste nytilkomne siden Einar Mikkelsens hjemkomst i 1912, er fundet af Hagens varde, »Slutstenen« kaldet, på Glückstadt Land i 1988 med Mylius-Erichsens vardeberetning af 08.06.1907, et fund der i sig selv ikke bringer os nærmere til gådens løsning.

Men håbet om at finde efterladenskaber, der kan kaste lys over deres skæbne, er stadig levende hos mange, og forventningen om at et omhyggeligt og metodisk forstudium af de kilder, der er til rådighed, skulle kunne føre til, at man søger de rette steder kan være begrundet, thi i disse kolossale og voldsomme landskaber kan en varde virkelig siges at være en nål i en høstak.

Sidst har Jørgen Bruhn-Møller (JBM) i »Grønland« nr. 1-2/1991 i en artikel beskæftiget sig indgående med flere forhold af betydning for forståelsen af de omkomnes rejserute.

Med baggrund i Jørgen Brønlands lakoniske dagbogsnotat af den 19.10.1907 – det sidste inden dødsbudskabet – er det forståeligt, at interessen må samle sig om Danmarks Fjorden, som en mulig rejserute mod 79-fjorden – uanset de ofte nævnte argumenter for det modsatte, som jeg ikke skal gentage her, – og hvor det derfor ville være interessant at foretage yderligere afsøgning efter en mulig opstigningsvarde.

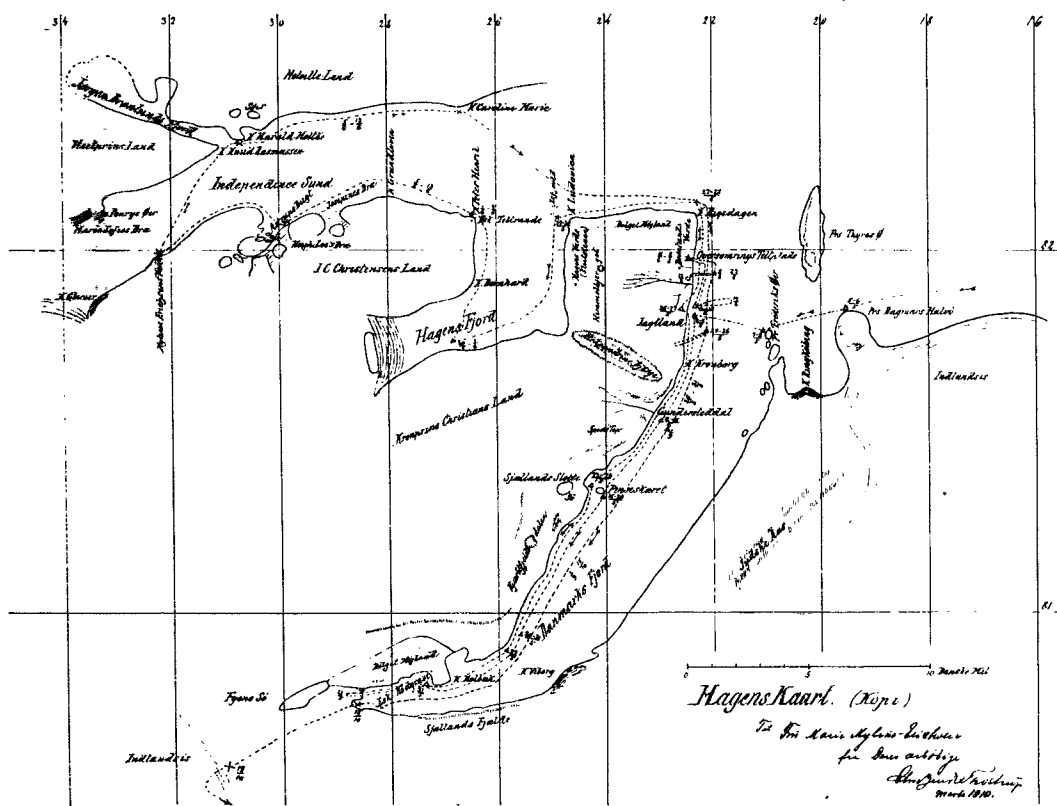
Jeg skal herefter ikke komme ind på diskussionen af de mulige årsager til, at

Sofus Poulsens kort.

Høeg Hagen tegnede bunden af fjorden, som han gjorde, omend emnet er meget interessant.

For oversigtens skyld vil jeg derimod følge den røde tråd i JBM.s betragtninger, som tager udgangspunkt i to kort-

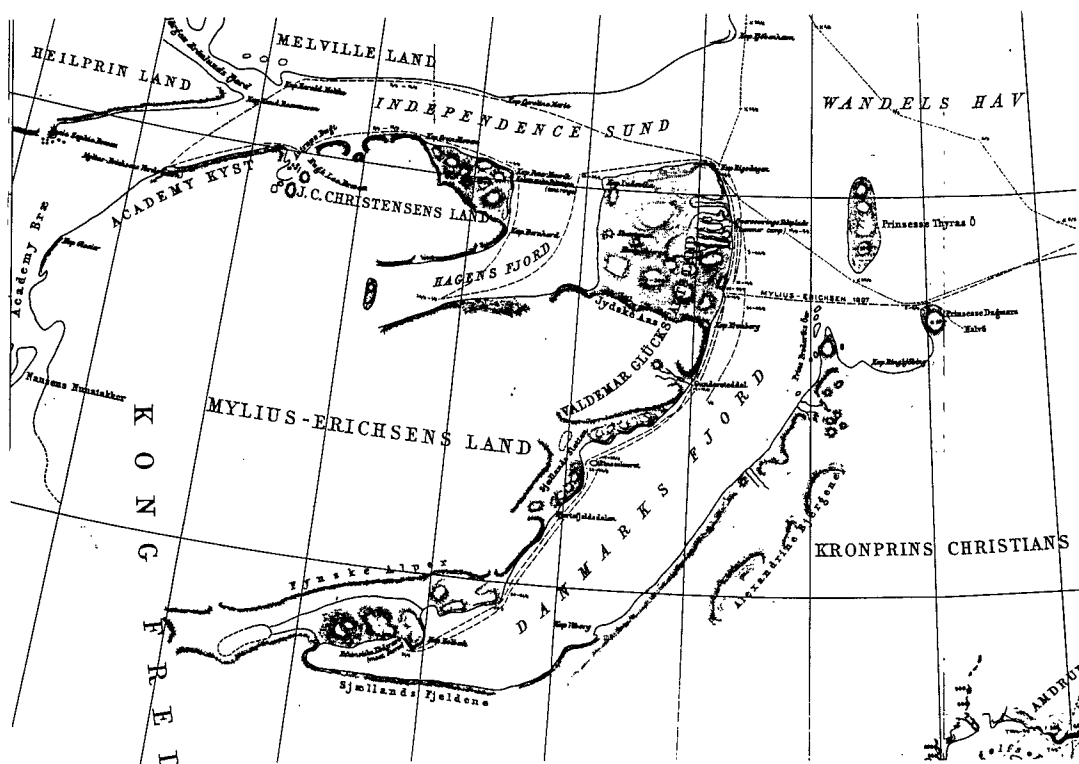
Thostrups kort af 1910.

skitser. Den ene er fundet i skibsdren-gen Sofus Poulsens dagbog, den anden fornylig fundet på Arktisk Institut, kal-det Hagens Kaart med signatur af Chr. Bendix Thosttrup, 1910.

Skitserne har det til fælles, at hold 1.s formodede rejserute med datoer er ind-tegnet. Spørgsmålet melder sig da natur-ligt: er rejseruterne ægte, dvs. er de teg-net af hold 1 eller er de tegnet senere, af andre, i et forsøg på at klarlægge, hvad der var sket, i så fald alene på basis af Hagens hidtil kendte skitser, som ikke er på tegnede ruter og datoer, samt Jørgen Brønlunds dagbog, hvor oplysningerne jo ofte er så sparsomme, at de kan give anledning til tolkninger.

Når spørgsmålet er vigtigt, så er det naturligvis fordi man ved, hvor man skal lede, hvad angår den sidste del af hold 1's færd, hvis det kan sandsyn-liggøres, at kortene er fra hold 1's hånd.

Det er derfor forståeligt, at JBM be-skæftiger sig indgående med kortenes angivelser af rejseruter ind i Indepen-dence Fjord og Hagen Fjord, thi hvis man kan have tillid til denne del af kor-tene, vil man naturligvis også kunne have tillid til oplysninger, som vedrører den sidste del af deres færd, som er den interessante, og hvorved afsøgnings-området væsentligt vil kunne indskræn-kes.

Udsnit af kort fra Meddelelser om Grønland XLVI, bind VI, 1917 ved I. P. Koch, se tekst.

Nuvel, så langt så godt.

Der er imidlertid flere årsager til, at der, efter min opfattelse, ikke er grundlag for at have en sådan tillid til kortenes »ægthed«, hvilket naturligvis er meget ærgerligt. Jeg skal forsøge at gennemgå de væsentligste forhold, der taler imod, at kortene er ægte.

Sofus Poulsens kort angiver en rute, der ender på Lambert Land, svarende til det sted, hvor Jørgen Brønlunds lig blev fundet, med datoen den 01.12. påført. Hvis vi godtager teorien om kortets ægthed, kan det altså være tegnet af Jørgen Brønlund selv og ikke af en af de to andre. Det rejser en række spørgsmål. Er det dødsdatoen – eller ankomstdatoen? Det fremgår ikke klart af hans

dødsbudskab, at han har evnet at holde rede på datoerne til slut, og der er da heller ingen anført. Er det rimeligt at antage, at han i sin svært afkræftede tilstand har formået omhyggeligt at prente disse sirlige små prikker med en spids blyant, som udgør en stiplet linie, og afslutte det med en lillebitte datoangivelse, fint og skarpt, nemlig 01.12.? Er det en rimelig antagelse? Jeg mener nej.

Dernæst konstaterer man, at rejseruten i 79-fjorden jo er angivet. Med andre ord, man ved, hvor man skal lede efter de andres lig. Koch vidste det altså også. Men det er påfaldende, at deres dødssted så ikke også er angivet, evt. med datoer. Endelig må man sige, at det pedantiske

sindelag, som kortets ruteaftegning med de mange datoer generelt er udtryk for, ikke harmonerer med Jørgen Brønlunds natur, sådan som vi lærer ham at kende i dagbogen, hvor tid og sted oftest slet ikke interesserer ham. Men vi skal her efter måske til at tale om et Brønlund-kort og ikke et Hagen-kort.

Endelig ser man på Poulsens kort en ret detaljeret aftegning af Hovgårds Ø, Lynns Ø, Dijmphna Sund, Hekla Sund og Marmorvigen. Det kunne ikke være tegnet af hold 1 under deres udrejse i foråret 1907, for de havde aldrig været der, og området blev først senere kortlagt.

Uanset om vi herefter synes at måtte afskrive Sofus Poulsens kort som ægte, gælder det ikke umiddelbart »Hagens kort« (af 1910), idet ovennævnte område jo ikke her er aftegnet. Men rejseruterne og datoerne på de to kort er i øvrigt stort set identiske for de områder, de har fælles.

Lad os da vende os mod Independence Fjord, hvor kortenes ruter ikke er i overensstemmelse med de oplysninger, som Mylius-Erichsen giver i sine vardeberetninger af 08.06. og 08.08., hvilket fører JBM til den tese, at Mylius-Erichsen kunne have været fristet til at »justere« oplysningerne i vardeberetningerne for at dække over den fadæse, at han for anden gang skulle være gået forkert, med andre ord gået ned i Hagen Fjord i stedet for Independence Fjord, og først for sent have opdaget sin fejltagelse.

Jeg skal ikke begive mig ind i vurderinger af Mylius-Erichsens karakter og troværdighed og overvejelser om, hvorvidt han kunne være faldet for en sådan

fristelse, og jeg finder det hverken relevant eller nødvendigt.

Vardeberetningen af 08.06. er underskrevet af både Mylius-Erichsen og Høeg Hagen. Det er endvidere usandsynligt, at Høeg Hagen ikke har kendskab til beretningen af 08.08. Endvidere har de naturligvis talt sammen!

Det må derfor også anses for ganske usandsynligt, at de to mænd eller alle tre mænd skulle kunne indgå en »pagt«, der til evig tid skulle tilsigte, at de skulle holde en stor løgn hemmelig, når de kom hjem til den danske offentlighed for at aflægge rapport. Tanken herom forekommer ganske enkelt umulig, ja uhyrlig.

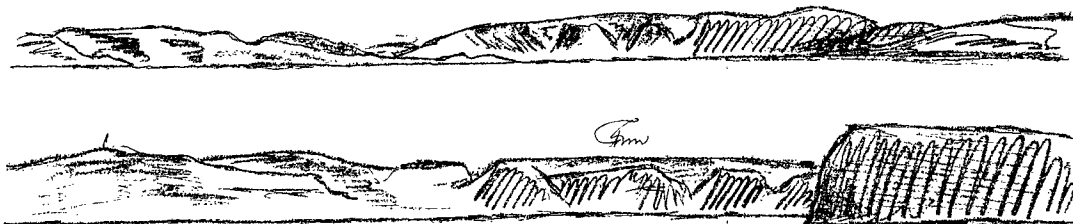
Alene på basis af ovenstående mener jeg, at teorien om kortenes ægthed er faldet, men jeg vil gerne benytte lejligheden til at kommentere yderligere nogle af JBM's betragtninger.

JBM anfører, at Mylius-Erichsen fejlbedømmer afstanden til Kap Glacier fra Kap Rigsdagen til 70 km i stedet for 140 km og formoder, at det er fordi, han fra højdedraget bag Kap Rigsdagen fejlagtigt har set ind i Hagen Fjorden i stedet for Independence Fjord. Imidlertid kan man slet ikke se Hagen Fjord fra højdedraget. Man ser derimod lige ind i Independence Fjord, som pga. sin krumning kun kan overskues halvvejs ind, og som derfor godt kan se ud som om den er ca. 70 km dyb.

Og her er vi så ved det væsentligste punkt, når det gælder om at forstå, hvorfor hold 1 omkom.

Independence Fjord snød Mylius og lokkede ham i en fælde – en dødsfælde. Det er forståeligt, at han må mene, at

Tilføjet Teltplads i Independence Bay
(Bugtmunding)
8. 24/5 07.

Hagens skitse af 29.05.1907. »Teltplads. Isfjeld i Independence Bay. Bugtmunding«. Udsigt mod syd ned i Hagen Fjord fra lidt vest for Kap Ludovika.

fjorden er ca. 70 km lang, for sådan ser det ud oppe fra højedraget. Han kunne ikke vide, at det var et synsbedrag pga. fjordens krumning, og han må have kalkuleret med at ville være ca. 5 dage om at nå tilbage til Kap Rigsdagen. Men turen skulle komme til at vare ca. 15 dage og det skulle vise sig, at være 10 skæbnesvangre dage for meget, når det gjaldt om at nå ud til depoterne på yderkysten og hjem.

Hagens skitse af 29.05. med påtegningen: »Teltplads. Isfjeld i Independence Bay. Bugtmunding«, som svarer til isfjeldet indtegnet på Hagens kort ved Kap Ludovika viser, at man har haft god tid til at kigge ind i den ret sydgående Hagen Fjord og den ret vestgående Independence Bay.

Jørgen Brønlund skriver den 30.05.: »Vi kørte vestpå over et stort sund« ... »vi kørte langs en kyst med mange fjelde, der langsomt drejede mere og mere mod sydvest«.

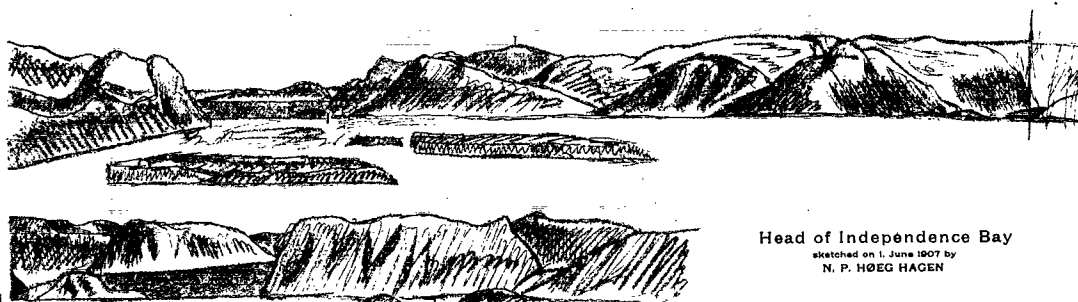
Independence Fjorden drejer faktisk langsomt mere og mere mod sydvest! og Jørgen siger jo ikke sydpå, men vestpå,

han kender nok forskellen. »Den anden fjord« som han nævner, er Hagen Fjord, som de jo krydser for vestgående og med en sydøstlig vind i ryggen.

Independence Fjorden er som bekendt navngivet efter USA's uafhængighedsdag (omend først den 05. juli, men Peary er formodentlig ankommet dertil den 04.). At han iøvrigt benævner den »fjord« må man nok undre sig over, når han så tog hjem i kongressen og talte om et sund! Han var jo sammen med en nordmand, så han må have vidst, hvad ordet betød.

Nå, men Kap Grundloven da? Er den mon ikke blevet navngivet den 05. juni? Hvis vi nu antager, at de har haft lejr der den 5. og endvidere at de taler sandt om dateringen i beretningen i Hagens varde, nemlig den 8. juni – ja, så kan de kun have navngivet Kap Grundloven på tilbagereisen – østpå – da man jo ikke kan nå ind til Mylius-Erichsens varde og tilbage til Hagens varde på tre dage. Det kommer derfor også til at passe med 4–5 dagsmarcher fra Mylius-Erichsens varde den 01.06. til Kap Grundloven den

*Bunden af Independence Bay
d. 01.06.1907*

Hagens skitse af 01.06.1907. Bunden af Independence Bay.

05.06. Hvis man nemlig antager, at beretningerne taler sandt, så er gennemsnitshastigheden på indrejsen 28 km pr. dag svarende til friske hunde og godt føre, og hastigheden på udrejsen 14 km pr. dag, ganske svarende til de store vanskeligheder, de løber ind i. Og afstanden fra Mylius-Erichsens varde til Kap Grundloven svarer nøjagtig til 14 km pr. dag. De kan således kun være rejst direkte ind i Independence Fjorden og ikke ned i Hagen Fjord. Datoerne passer!

Så sent som i særtryk af Meddelelser om Grønland XLVI, Survey of North-east Greenland af I. P. Koch, bind VI, udgivet 1917 genoptrykkes det store farvelagte kort over området.

Det angiver ganske de samme rejseruter for hold 1 med datoer, som Thostrups Kaart af 1910, angiver således også f.eks. datoen 30.05.-01.06. i bunden af Hagen Fjord. Også Independence er benævnet »Sund«.

Figur 1 i samme bind (side 82) benæv-

ner den Independence Fjord. Side 83 skriver Koch i en fodnote forklaringen herpå: »At the time of the publication of the map of the expedition it was not known that there was no »Peary Channel«. In the maps we consequently find Independence Sund and not Independence Fjord«.

I kapitel IV gennemgår Koch Hagens skitse. Overskriften lyder »Head of Independence Bay, sketched on 1. June 1907 by A. P. Høeg Hagen« (Meddelelser om Grønland XLI, P1.IX). Også i teksten bekræfter han datoen flere steder. Koch tager altså ingen notits af den indtegnede rejserute med helt andre datoer end dem, som han anser for rigtige.

Vi ser altså, at såvel Koch som Danmark-Ekspeditionens kommite offentligt lægger navn til et fejlfyldt kort, som kun bliver kommenteret i en beskeden fodnote. Man tillægger det ingen betydning, affærdiger det så at sige med et skuldertræk.

Jeg tror, man må ræsonnere, at sådan

ville man aldrig gøre, såfremt »fejlene« havde blot det spinkleste udspring i eller forbindelse med originale oplysninger fra Hagen eller Mylius.

Kan man forestille sig, at Koch og Tobias den 19.03. 1908 har stået ved Jørgen Brønlunds grav med det vi idag kalder Poulsens kort i hånden, og efterfølgende har holdt det hemmeligt? Skal vi betvivle Kochs hæderlighed – og Tobias? I så fald har han også hemmeligholdt det for sin dagbog, som nylig er genfundet af Janni Andreassen, og som intet nævner derom.

Sammenholder man herefter alle detaljerne incl. det faktum, at de to kort ikke angiver nogen rejserute op til Hagens varde (idet jeg forbigår min forklaring på den manglende angivelse af Deichmanns Ø og den forkerte placering af Hagens varde) må det være rimeligt at antage, at Thostrups kort af 1910 og »Poulsens kort« er lavet af eftertiden, så at sige i al uskyldighed som arbejdsteorier ud fra Jørgen Brønlunds dagbog, – et forståeligt forsøg på at bringe orden i de mange uklare punkter.

Tilbage er kun at drøfte Alf Trolles rapport af 11. august 1908, hvori det anføres, at »det fremgår af Hagens kortskitser, at 1. slædehold i dagene fra den 4. juni rejser fra Hagens Fjord henimod Kap Glacier, hvor Mylius-Erichsen bygger en varde«.

Jeg ser her bort fra Sofus Poulsens dagbogsnotat af 4. april 1908, hvori anføres at rejseruten er afsat af Hagen. Der er gået 9 dage siden Koch er vendt hjem til skibet med den katastrofale nyhed, og »staben« har haft travlt med studier og teoridannelser. Men Sofus Poul-

sen tilhører ikke staben, og det er forståeligt, hvis en dårligt orienteret skibsdreng bliver offer for misforståelser. Derfor kan det næppe tillægges værdi.

Men ekspeditionslederen Alf Trolle? Uanset hvad man måtte mene om hans personlige evner og egenskaber, og herom er ikke alt sagt i offentlighed, og skal også forbigåes her, – så må man dog mene, at når katten er sluppet af sækken, derved at der i en officiel rapport henvises til et kort med datoer, ja så fanger bordet, og der kan til enhver tid forlanges dokumentation.

Men det findes jo intet sted i »Meddelelser om Grønland«. Hvorfor ikke? Mon ikke den nærliggende og ganske enkle forklaring er den, at Alf Trolle har dummet sig. Men det var i en detalje, der var så lille, at den ikke var værd at beskæftige sig med, thi enhver vidste dengang i august 1908, at der jo bare var tale om selvlavede arbejdsskitser.

Lidet anede man, hvad det kunne give anledning til af nye teoridannelser hos eftertidens flittige forskere.

Litteratur

- J. Bruhn-Møller: Spor eller vildspor. »Grønland«, 1-2/91.
I. P. Koch: Meddelelser om Grønland XLVI, bd. VI. 1917.
Acton Friis: Danmark-Ekspeditionen til Grønlands Nordostkyst. 1909.
Einar Mikkelsen: Tre år på Grønlands østkyst. 1913.
Vagn Lundbye: Omkom 79-fjorden. 1984.
Janni Andreassen: Det mystiske kort fra Danmark-Ekspeditionen. »Grønland«, 3/90.
Janni Andreassen: Jagten på I. P. Kochs dagbøger. »Grønland«, 1-2/91.
J. Lindhard: J. Lindhards dagbøger fra Danmark-Ekspeditionen (ikke offentliggjort).
Egen dagbog: Nordostgrønlandsekspeditionen. 1988.

8 Juni 1907, c. 82° n. Br

Undertegnede naaede i Dag dette Punkt
fra vort Varde. Her ved Pearys Kap, Glacier
har undervejs betraaet Melville-land ved Ind-
løbet til dees af Pearys antydelte, af os naarme
re undersøgte og med Jørgen Brønlunds
navn døbte, 3 miles lange Fjord mellem
Melville-land og Heilprin-land.

Forgaars Jagt efter Hockusokker og
Isler i Forbindelse med pludselig ind-
trædt høj Temperatur (i nakt + 6 1/2° C.)
stark Smeltning af Jordisen og den
dybe Sne samt med Snefald og stærk
Blæst har forsinket Rejsen og tvunget
os og vore Hunde til at leve paa et
Minimum af Føde trods allestræng-
de Anbejle. Vore nedbragte Forsyninger
er opbrugte, vi og Hundene lever i de
slettede af Hæder, men for Tidens Skyld
forekommer sparsomt paa Nøsterner. Vi
har desuden til Hundefoder maattet
dræbe 3 Hunde, som at vi nu kun

Vardeberetning af 08.06.1907 fundet i »Slutstenen« på Glückstadts Land 29.07.1988 af Erik Jensen og artik-
lens forfatter.

har 20 Kiure tilbage i Brøstlunds og
 have enes Spand og Tæppeplader fra Mos-
 set c. 1 1/2 Mil nord for dette Punkt, Slut-
 stenen kaldet, fra hvilken vi har af-
 sluttet Undersøgelsen af den her beliggende,
 af os opbyggede Høj Hagen Fort. Kører
 i morgen via vort nærmeste Depot c.
 10 Mile herfra på Jernbanen af nordvesten
 samt videre hjemmefter. Er alle 3
 raskes, Hændene afsmagte og ut-
 trættede. Har ca. 135 danske Mil til
 vort Skib Danmark og Kap Witnorch.

L. Mylius-Erichsen
 Leder af "Danmark- Ekspeditionen til
 Grønland Kortet 1906-08

N. P. Høj Hagen
 Børneshjælper i den danske Fælles-
 Kartografiske Læseplan i København.

To forward to "Det danske Højskoleinstituttet
 København" (the royal Danish Navy Department
 Copenhagen).